

Мирјана Димитријевић Станковић

Народна библиотека Ужице

mira.d.stankovic@gmail.com

БИБЛИОТЕЧКЕ ЗБИРКЕ И КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ

Приказ књиге: *Посебне збирке у контексту заштите културног наслеђа и као подстицај културног развоја*: зборник радова са међународне конференције Одељења посебних фондова Народне библиотеке Србије, Београд, 2–4. октобар 2017. уредници Маша Милорадовић, Дејан Вукићевић. Београд: Народна библиотека Србије, 2019, 775 стр.

Врсте и број посебних збирки разликују се од библиотеке до библиотеке. У зависности од врсте фонда или његовог опсега, свака библиотека организује посебне збирке. Ове збирке, због своје посебности, захтевају посебне услове чувања и коришћења. У посебну збирку се може издвојити и она грађа која носи информације у форми слике или звука. Ако се вратимо у прошлост још даљу од седамдесет година, видећемо да је историја посебних збирки веома стара. Паралелно са појавом писма, јављају се и прве библиотеке: Асурбанипалова у Месопотамији, чувена Александријска библиотека древног Египта, као и друге које су имале за циљ да се сачува писана реч. Током 19. века у Србији су основане најзначајније културне институције као што су Народна библиотека (1832) и Народни музеј (1844). Јанко Шафарик, који је библиотеком управљао од 1861. године залагао се за истраживање и прикупљање старих књига, новца и печата за које је предлагао да се „о трошку владе сакупљају и објављују”.¹ Доласком Стојана Новаковића на чело Народне библиотеке доносе се и посебни закони и правилници о уређењу и раду Народне библиотеке. *Законом о Народној библиотеци*, из 1901. Године, „предвиђена су два одељења: за штампане књиге и за рукописе, старине, карте и штампане слике. За шефове ових одељења предвиђена су два библиотекарова помоћника са факултетском спремом”.²

1 Мираш Кићовић, *Историја Народне библиотеке у Београду* (Београд: Народна библиотека, 1960), 81.

2 Исто, 118.

Велика реорганизација Народне библиотеке Србије, а самим тим и Одељења посебних фондова, уследило је након започињања изградње нове зграде Народне библиотеке. Одељење посебних фондова Народне библиотеке Србије формално је основано 1947. године, па је 2017. година била година у којој је обележен његов јубилеј, јер је одржана конференција *Посебне збирке у контексту заштитне културне баштине и подстицај културног развоја*. То је била прилика да се окупе колеге и стручњаци који би разменили искуства у заједничком раду на чувању прошлости. Циљ конференције је био да се промовишу посебне збирке али и да се укаже на процес њиховог развоја као и унапређивања. Конференција је одржана од 2. до 4. октобра 2017. године уз присуство 190 учесника. Учесници су претежно дошли из институција различитих профила: библиотека, архива, галерија, музеја. Сви они на различите начине третирају посебне збирке у својим фондовима. Предавачи су били најеминентнији стручњаци у области посебних збирки. Са конференције о посебним збиркама објављује се Зборник радова, са циљем да се широј јавности представи оно што је на скупу било изложено. Зборник је објављен 2019. године а уредници су Маша Милорадовић и Дејан Вукићевић. Радови су на српском и енглеском језику.

Зборник радова, поред уводног дела, садржи шест поглавља. У уводном делу су радови који говоре о посебним збиркама у Народној библиотеци Србије. Прва област у Зборнику односи се на Посебне збирке. Радове су писали учесници из Загреба, Обреновца, Словеније. Неки су написани на енглеском језику. Односе се на збирку аудио-визуелне грађе, збирку фотографија, ликовно-графичке збирке, посебне збирке Матичне библиотеке Источно Сарајево, а писано је и о изазовима рада на посебним збиркама у библиотеци „Милутин Бојић”. Друго поглавље зборника садржи пет радова који се односе на стару и ретку грађу. Радове су, поред осталих, писали Дејан Вукићевић и Љиљана Пузовић. Рад Дејана Вукићевића је илустрован на конкретним примерима из каталожке праксе и ослања се на стару штампану књигу 19. века. У раду се говори о варијантама с аспекта старих књига а изводи се закључак да постоји танка граница између варијанте и издања, па би их требало третирати као различита издања. У сваком случају,

битно је да варијанте треба обрађивати засебно, као и издања с одговарајућом сигнатурним смештајем. Љиљана Пузовић пише о збирци микрофилмова одељења за археографију Народне библиотеке Србије. Циљ је очување словенског и српског наслеђа. Ова збирка је корисна истраживачима из бројних хуманистичких дисциплина које повезује у круг сталне размене искуства, мишљења и ставова. Збирка микрофилмова Одељења за археографију пружа бројне могућности за истраживање рукописних књига, стварајући услове за њихово адекватно позиционирање у научном и друштвеном контексту. У трећем поглављу су радови који се односе на легате и библиотеке целине. Аутори су са Православног факултета Универзитета у Београду, Факултета музичке уметности у Београду. Мирјана Обрадовић је писала о водичу кроз легате Историјског архива у Београду. Јелена Васић Деримановић и Светлана Перовић Ивовић писале су о изазовима заштите и презентације новчаница из Легата Ђорђа Новаковића. О легату Марка Ристића у Српској академији наука и уметности писале су Биљана Андоновска и Данка Кужељ. Катарина Карамиджковић је писала о личној библиотеци проф. др Светозара Стојановића.

Наредно поглавље односи се на архиве и архивску грађу. Иван Обрадовић је представио рад „Од каталожских листића до ЕАД – преглед развоја каталога рукописа и архивалија Народне библиотеке Србије. Осим њега Душан Никодијевић бави се набавком, сређивањем и обрадом рукописа – Архива Симе Ћирковића. Још неки од радова из овог поглавља су: „Сређивање и заштита архивске грађе у Српској православној цркви” Радована Пилиповића; „О примени нових стандарда у дигитализацији вредне архивске грађе као и њеној презентацији” Василија Милновића. Мирјана Станишић и Биљана Калезић су се бавиле рукописном заоставштином Десанке Максимовић. Пето поглавље у зборнику садржи радове о посебним збиркама, специјалним колекцијама у библиотекама, дигиталним технологијама у заштити непокретног културног наслеђа, конзервацији и рестаурацији рукописне грађе. Неки од радова су: „Специјалне колекције у библиотекама Српске као потенцијална културна добра”, Вања Шмуља; „Дигиталне технологије у заштити непокретног културног наслеђа”, Стефана Манића; „Конзервација и рестаурација рукописног наслеђа – на

примеру рада у Манастиру Хиландару, Жељка Младићевића; „Дигитализација збирке карата факултета уметности аутора” Еве Новотне из Прага. Шесто поглавље се односи на посебне збирке као инспирацију и сувенире са мотивима из посебних збирки као вид промоције културне баштине. Оливера Ерић разматрала је начин употребе уметничке збирке Факултета ликовних уметности у настави и уметничком образовању како би досадашњи појединачни покушаји афирмисања збирке задобили масовнију подршку међу професорима и студентима. Драгана Костица презентовала је рад о београдским музејима на Фејсбуку и Твитеру. Јулија Полубнева (*Yulia Polubneva*) аутор је рада „Колекције слика као извор за креирање оригиналних пројеката”. Власта Ставбар и Сандра Граифонер су представнице из Марибора и у раду пишу о културном наслеђу Марибора као и развоју дигиталног система.

Објављивање зборника је значајно за све библиотекаре и истраживаче. Искуства стручњака који се баве развојем и унапређењем посебних збирки драгоцене су. Предавачи су својим излагањима проблематизовали и понудили одговоре на актуелна питања управљања посебним збиркама као и редефинисања самог појма и функција збирки у складу са захтевима савременог времена. Како управљање посебним збиркама, као и њихово коришћење, представља велики изазов у данашње време убрзаних технолошких иновација, учесници скупа су истакли своје задовољство због могућности окупљања и размени искустава. Сви радови су у потпуности одговорили на тему и постигнута је одлична организација грађе у публикацији.